

Cüneyt Kanat, **Tarihin Medya İle İmtihanı, Tarih, Medya ve Kurgu**,
Yeditepe Yayınları, İstanbul 2012, 160 sayfa, 12 TL.

Kâzım UZUN*

Akademik yayın yapan dergilerde popüler yayınlar genellikle pek yer almaz. Ancak söz konusu popüler yayınlar akademinin ortaya koyduğu yayınlardan besleniyor ve bunlara farklı bir boyut katarak yeniden sunuyorsa akademi ne yapmalıdır? Duvarları ardında “kendi işiyle” mi uğraşmalıdır, yoksa meselenin doğrusunu vaz mı etmelidir? Bu sorulara verilecek cevaplar daha çok kişiyle ilgili olsa da yanlış her nerede ve ne formda olursa olsun birilerinin – tercihen uzmanlarının – işin doğrusunu dile getirmesi gerekir diye düşünüyoruz. Yanlışın daha doğrusu yanıltılmış olanın getirisi bazen çok daha “kâr”lı olabilir, ancak buna rağmen doğru olana işaret etmek bir erdem ve bilinç meselesidir. Bir atasözünün dile getirdiği üzere “Doğruları söyleyip can sıkmak” mümkün ise de, buradaki amaç can sıkmaktan daha ziyade doğru olanın kendisiyle kurulmuş bir ilişkidir. Örneğin tarihçiliği meslek edinmiş bir kişinin, yani bir tarihçinin, tarihî gerçekler tahrif edilirken susması ya da bunları görmezden gelmesi mi, yoksa meslek edindiği işin bir gereği olarak, yapılan yanlış düzeltmeye yönelik bir çaba sarf etmesi mi gerekir? Bu daha çok anlayışla da ilgili bir mesele olduğu için biz meseleye doğru bildiğimiz şekilde yaklaşalım. Son zamanlarda medyatikleşen tarihi roman ve dizilerin sebep olduğu tartışmalar ve bu tartışmaların ulaştığı nokta neredeyse herkes tarafından malum. Tartışmalar gündemi yoğun şekilde meşgul edecek kadar artmışken, bizler, bir yandan da *tarihin* belki de ilk defa bu kadar ciddi ölçüde kütüphane raflarından indiğine ve aktüel olanı etkilediğine şahit oluyoruz. Bu vesileyle yapılan hataların da hangi boyutlara ulaşabileceğine. Bu yoğun ve güncel tartışmalar neticesinde, çoğunluğu gazetelerde olmak üzere pek çok yayının da yapıldığı malum ve fakat birbiri ardına çıkan bu yayınlar arasında nitelikli

---

* Arş. Gör., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

olanları tespit edip, yararlanmak ve konuya dair fikir edinmek oldukça zor. Bu zorluğu aşmak adına meseleyle ilgili olarak yetkin olduğuna inandığımız ve hem akademiye hem de onun meşhur duvarlarının ötesine hitap eden bir çalışmanın incelenmesi ve tanıtılmasının yararlı olacağını düşündük.

Söz konusu çalışma ülkemiz Ortaçağ ve Ortadoğu tarihi uzmanlarından Prof. Dr. Cüneyt Kanat tarafından kaleme alınmış olup, Ekim 2012 tarihinde Yeditepe Yayınları arasında piyasaya çıkmıştır. Eser, Önsöz, Giriş, dört ana bölüm, Sonsöz, Kaynakça ve Dizin bölümlerinden oluşmakta olup aşağıda ayrıntılı şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

Kısa bir önsözden sonra yazar, tarih ve insan arasındaki ilişki üzerinde yoğunlaştığı ve bu kapsamda da tarih nedir, tarihçi kimdir gibi temel soruları ve bu özne ve nesne ikilisi arasındaki ilişkinin nasıl olduğu ve olması gerektiği meselelerini ele aldığı bir giriş yazısıyla eserine başlamıştır.

Ana başlığı “Türk Tarih Yazıcılığında Teori Geliştirme Problemi” olan birinci bölümde, tarihin ne olduğu sorusu oldukça derin ve felsefi bir zemine çekilmektedir. Bu kapsamda, tarihin, ne’liği, tarihçiliğin nasıl olması gerektiği ve bir bilim olarak mahiyeti, konuyla ilgilenen yazarlardan referanslar eşliğinde, tartışılmaktadır. Müteakip sayfalarda ise tartışmanın yönünün, ülkemizdeki tarih yazıcılığı ve tarih yazıcılığı ile ilgili sorunlara evrilmekte olduğunu görülmüyor. Bu kapsamda tarih ve teori ilişkisi üzerinde yoğunlaşan yazar, bu ikilinin ilişkisinin gerekliliğinden bahsederken bunun dışında kalan ve yalnızca aktarmacı bir tarihçiliğin ürünü olarak ortaya çıkan fikir ve eserlerin, ortaya konulma amaçlarıyla çelişir bir şekilde, oldukça eksik kalacağına işaret etmekte ve modern bilime ayak uydurabilmek için tarih ve teori ilişkisinin, doğru bir şekilde kurulup kullanılması gerektiğine, Hegel ve Bacon’dan da referanslarla, işaret etmektedir. Bölümün devamında ise yazar, Türk tarih yazınında teori üretilememesi ve kullanılamama nedenlerini ele alarak meselenin can damarına temas etmekte ve bu hususu “Eleştirel Düşünce Eksikliği”, “Türk Tarihçiliğinde Tarih Felsefesi Eksikliği” ve “Tarihin Kendi İçinden Kaynaklanan Problemler” isimli üç müstakil alt başlıkta incelemektedir. Bu üç alt başlıkta meselenin temel problemlerini ele alan yazar, yalnızca sorunun tespitiyle yetinerek meseleyi yarım bırakmamış aynı zamanda oldukça kapsamlı bir perspektiften, bu sorunların çözümüne de işaret etmiştir.

Bölüm, genel anlamda metodolojik içeriğinin ağırlıkta olması ve konuya dair kapsamlı cevaplar üretmesi dolayısıyla oldukça öğretici bir mahiyeti haiz olmasının yanı sıra güncel meselelere eğilen yönüyle de aktüaliteye hitap

etmektedir. Daha sonraki bölümlerde ele alınan ve yazarın satırlarında pek çoğuna dair örnekler görme imkânı bulduğumuz sorunların temelinde yatan eksikliğin kaynağını göstermesi açısından da söz konusu bölümün, oldukça geniş ve didaktik bir yönü olduğunu söylemek mümkündür.

Eserin ikinci bölümü “Tarihi Romanlar” ana başlığı ve “Tarihi Roman, Kurgu ve Tarihsel Kurgunun Sınırları”, “Tarihi Romanlarda Anakronizm” ve “Tarihi Romanlarda Zaman, Mekân ve Şahıs” alt başlıklarından oluşmaktadır. Edebiyat ve tarihin iç içe olmaları ve ancak XIX. yüzyıla denk gelen ayrılıklarının gerçek anlamda ne şekilde geliştiğini ele alan yazar aslında bu hususun ne kadar mümkün olduğunu da sorgulamaktadır. Bu kapsamda, bir tür olarak farklı isimler altında karşımıza çıksalar da, bu iki disiplin arasındaki ilişkinin ontolojik olması sebebiyle, kesin çizgilerle ayrılabilmesinin mümkün olmadığı anlaşılıyor. Tarih Romanı mı, Tarihî Roman mı, tartışmasını aydınlatıcı bir şekilde irdeleyen yazar, Tarihî Romanın tarihini de yazmış oluyor böylece. Devam eden satırlarda ise, oldukça aktüel olan ve medyanın da oldukça fazla yer verdiği bir mesele incelemeye tabi tutuluyor. Tarihî romanın gerçekten kuracağı ilişkinin boyutları ve bu gerçeğe ne ölçüde müdahale edebileceğini tartışan yazar, tarihî şahsiyetlerin kişilik haklarına müdahale etmenin mümkün olmadığını dile getirdiği satırlarında, tarihî roman yazarının bilinen gerçeği *ben* öznesini kullanarak saptıramayacağı, saptırmaması gerektiğine işaret ederken haklı sebeplerini ortaya koymaktan geri kalmıyor. Bu fikirlerin yansıtıldığı birkaç satırı ödünc alırsak; *...bir roman türü olarak tarihî roman, kuşkusuz kurgu/kurmaca olmadan düşünülemez. Onu tarihten ayıranda söz konusu kurgusallıktır. Bununla birlikte, benim kanaatime göre, kurgu... “giz” merkezli olmalı, çözülememiş olanı ya da var olmayanı nesne edinmelidir.* Hemen sonrasında ise tarihi romanlardaki anakronizm hatalarını ele alan yazar, yalnızca tarihsel hatalar bazında değil çok daha geniş bir perspektiften anakronik sapmaları ele aldığı bu alt bölümde, bilinçli bir şekilde seçilen üç roman üzerinden konuyu inceleme ve örneklendirme yoluna gidiyor. Oldukça popüler olan bu üç romana dair yapılan ayrıntılı tetkik neticesinde, çok basit ve normal olarak değerlendirilebilecek bazı hususların, bir uzman gözüyle bakıldığında nasıl vahamet verici hatalar olduğu gözler önüne seriliyor. Sonraki bölümle bir bütünlük arz eden bu bölümün ardından yazar, tarihî romanlarda zaman, mekân ve şahıs ilişkileri üzerinde yoğunlaşarak, söz konusu üçlünün birbirleri üzerine kurulu ve birbirleri üzerinde yükselen temel unsurlar olduğuna işaret ediyor. Bu satırlarda yazar, romanın kurgulama ya da düşün sürecinde bu

üç temel unsurun ne şekilde ele alınması gerektiği, aralarındaki ilişkinin boyutu ve bunun ölçüsünün ne olması gerektiği ve fakat bu ölçünün kaçırılması halinde ne gibi sorunların doğabileceğini ironik örnekleriyle birlikte göz önüne seriyor.

Eserin üçüncü bölümü “Tarih ve Medya İlişkisi” ana başlığını ve “Tarihî Medyatik Olmasının Kökenleri ve Gelişim Süreci”, “Medyanın ‘Tarih’i” ve “Medyada Senaryo ve Tarihi Roman” başlıklarını taşıyan üç alt bölümden oluşmaktadır. Bu bölümde öncelikle, tarihin medya ile olan ilişkisi, bir diğer deyişle tarih ve medya ilişkisinin tarihi ele alınıyor. Sonrasında ise, modern zamanın getirisi olan teknolojik gelişmelerin tarihin insanlara ulaşması ve medyatikleşmesi noktasındaki etkisi ve bunun boyutlarına işaret eden yazar, hemen akabinde medya nasıl tarih üretir sorusuyla okuyucusunu farklı bir açıdan bir kez daha şaşırtıyor. Bununla birlikte medyanın tarih üretmesinin ne gibi sakıncalar doğurabileceğini de görme imkânı sağlayan bölüm, medyanın bu etkisinin boyutlarına “tarihi, artık büyük adamların ve toplumların değil de medyanın yapmaya başladığı bir çağ” ifadesiyle açık bir şekilde işaret ediyor. Muhtemelen teknolojinin bir getirisi olarak tarihsel olanın görsel medyada daha fazla yer bulmasının etkisiyle, tarihî dizilerde önemli bir artış olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla senaryo metinlerinin de bu artışa paralel olarak çoğaldığı bir gerçek. Okuyucu, bu artış ve öneme binaen senaryolar ve tarihî gerçekler üzerinde yoğunlaşan yazarın satırlarında, bu aktüel filmler üzerinden konuya dair aydınlatıcı örneklendirmeleri takip etme fırsatı buluyor.

“Akademik Tarih mi, Popüler Tarih mi?” isimli eserin dördüncü ve son bölümü “Popüler Tarihin Temelleri” ve “Kime Göre Akademik, Neye Göre Popüler?” isimli iki alt bölümden müteşekkildir. Yine bu bölümde akademik ve popüler tarihin ne olduklarını ve hangi noktada ayrıldıklarını okuyucunun görmesini sağlayan yazar popüler tarihin *Şimdiki Zaman*’a, akademik tarihin ise *Şimdiki Zamanın Ötesine* hitap etmesi yönüyle amaçlarının tamamen araçlarının ise kısmen farklı olduğuna işaret etmektedir. Bu özellikleri dolayısıyla iki türün farklı normlara göre değerlendirilmesi gerektiğine değinen yazar yine bu bölümde, önemine binaen tarihî malzemenin ziyade tarihî malzemenin yorumlanması ve değerlendirilmesi noktasında eksik olan çaba ve gayretin giderilmesi halinde oldukça ciddi, özgün, fikir ürünü ve ilgi çekici çalışmaların tarih literatürümüze kazandırılacağına olan inancını dile getirirken, bu görüşünü somut bir misal üzerinden de örneklendirmektedir.

Eserinin bütününe şamil olan ve eserin ana fikri diyebileceğimiz, roman ya da farklı eserler üretebilmek ve farklı amaç ve kazançlar için tarihî gerçeğin

tahrifi noktasında taviz vermeyen gerçekçi tutumu ve bunun gerekçelerini açıkça ifade ettiği “Sonsöz” ile yazar eserini nihayete erdirmiştir.

Niyet ve amacını gayet açık ve anlaşılır bir şekilde dile getiren bu eser şüphesiz Türk tarih literatürü için değerli bir kazanımdır. Temel anlamda iki ana kısma ayırmanın mümkün olduğu eserin ilk kısmının bir yöntem bilim çalışması olduğuna işaret ettik. Bu yönüyle eserin ilk kısmının, özellikle günümüzde eksikliğini çokça gördüğümüz, ne yaptığından çok ne yaptığını ve nasıl yapması gerektiğini bilen tarihçilere yol gösterici nitelikte olması, aksi halde gerek tarihçinin gerekse tarihçiliğinin ne gibi sorunlarla karşılaştığını ve karşılaşılabileceğini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Aktüele yönelik olan ve günümüz medyasını oldukça meşgul eden meselelere dair oldukça aydınlatıcı fikir ve beyanların dile getirildiği ikinci kısımda, popülerlik uğruna gerçeği tahrif etmenin ve bir zamanlar yaşadıkları hayatla günümüze yön veren insanların kişilik haklarını ihlal etmenin hem hukukî anlamda hem de insanî anlamda yanlışlığına işaret edilerek tartışma daha doğru ve sağlıklı bir zeminde ele alınmıştır. Dolayısıyla oldukça güncel olan bir meseleye daha sağlıklı bir boyut kazandırılmıştır. Ayrıca akademinin popüler olana uzak kaldığı gerçeğini göz önünde bulundurduğumuzda, eserin, iki unsur arasında bir köprü vazifesi gördüğünü dile getirmek samiriz yerinde olacaktır. Tüm bu özellikleri göz önünde bulundurduğunda, eser gerek metodoloji gerekse popüler tarih literatürü açısından ciddi bir önemi haiz olup, bu iki alanda yetkin bir yer ve öneme sahiptir.